

РОЛЬОВА ГРА ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ РОБОТИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

ROLE-PLAY AS A FORM OF ORGANIZING GROUP WORK IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Стаття присвячена проблемі використання рольової гри як інтенсивно-інтерактивного методу навчання на уроках англійської мови в сучасному закладі освіти. Зокрема, надано визначення таких понять, як «гра», «роль», «рольова ситуація»; розглянуто рольову гру як форму організації групової роботи, націленої на розвиток мовних умінь у навчанні іноземної мови. В ході дослідження визначено, що рольова гра представляє собою імітаційне моделювання, в процесі якого відбувається комунікативна взаємодія учнів, в ході якої вони розвивають та удосконалюють комунікативні вміння та навички вільного спілкування іноземною мовою.

В статті описано мотиваційну складову використання рольових ігор на уроках з іноземної мови; доведено, що ігрові технології, зокрема досліджувані рольові ігри, викликають в учнів більшу зацікавленість у вивченні мови, спонукають їх до свідомого глибшого залучення за рахунок бажання висловлювати власні думки, уточнювати деталі та задавати питання, обговорити свої ідеї з іншими учасниками гри, що у свою чергу позитивно впливає на ефективність навчання іноземній мові. У статті підкреслено, що роль викладача в процесі навчальних рольових ігор відрізняється від традиційної ролі в навчальному процесі, бо педагог є учасником гри, він не має втручатись в її хід, виправляти мовні помилки учнів та переривати спілкування. Натомість, вчитель лише керує процесом спілкування та за потреби вносить необхідні корективи.

В ході дослідження виокремлено реальні ситуації, в яких реалізуються прийоми рольових ігор з елементами драматизації, представлено випадки, при яких зазначені прийоми будуть ефективними.

Разом із позитивним впливом рольових ігор на ефективність навчального процесу, описані особливості їх використання на уроках іноземної мови для досягнення максимального ефекту від навчання.

Ключові слова: рольова гра, навчальна діяльність, іншомовне спілкування, драматизація, моделювання.

The article deals with the problem of using role-play in English language classes as an intensive and interactive teaching method in modern educational institutions. Specifically, the notions of such terms as "play", "role-play situation" are given; a role-play as a form of organizing group work aimed at developing language skills in foreign language learning is examined. During the research it was determined that a role-play is an simulation modeling process in which the students' communicative interaction takes place, during which they develop and improve their skills of fluent communication in a foreign language. The article describes the motivational component of using role-playing games in foreign language classes; it has been proven that play technologies, in particular the role-playing games, cause students to be more interested in learning foreign language, encourage them to be consciously involved due to the desire to express their own thoughts, clarify details and ask questions, discuss their ideas with other participants, which in turn has a positive for foreign language learning.

The article emphasizes that the role of a teacher in role-playing games differs from the traditional role in the educational process because the teacher is also a participant in the game and should not interfere in the process; a teacher should not correct students' mistakes and interrupt their communication. Instead, the teacher only manages the communication process and, if needed, makes the necessary corrections.

During the research there were identified the real situations in which the techniques of role-playing games with elements of dramatization can be effectively implemented, and cases in which these techniques will be effective are presented. Along with the positive impact of role-playing games on the effectiveness of the educational process the features and peculiarities of their use in foreign language lessons for achieving the maximum learning effect are described.

Key words: role-play, educational activity, foreign language communication, dramatization, modelling.

УДК 37. 211.24

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/71.1.20>

Гнєдкова О.Г.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземної філології
та перекладу
Східноукраїнського національного
університету імені В. Дала

Хромова В.С.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземної філології
та перекладу
Східноукраїнського національного
університету імені В. Дала

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Однією з ключових проблем методики навчання іноземних мов є відбір та систематизація матеріалів, що відповідають сучасним тенденціям у швидкозмінній науковій сфері. Це особливо важливо в контексті роботи з учнями сучасних освітніх закладів, де застарілі теми та методи можуть знижувати їхню мотивацію. Отже, сучасні методики, крім акценту на розвиток комунікативних умінь, повинні бути уважними до впровадження нетрадиційних форм занять з метою оптимізації навчального процесу. Прагнення до формування в учнів високорозвинених комунікативних навичок стає все більш актуальним. Особливо активно

використовуються рольові ігри, які, походючи від психологічних тренінгів та корпоративного середовища в якості швидкого та ефективного способу формування професійних навичок та умінь шляхом імітації реальних ситуацій, нині інтегруються у процес навчання іноземних мов. Рольові ігри виявилися ефективним методом імітації реальних ситуацій та сприяють швидкому формуванню професійних навичок та умінь.

Навіть хоча гра часто сприймається як форма розваги, яка відволікає учнів від «серйозного» матеріалу неформальним спілкуванням, при належній методичній організації вона стає високоєфективним засобом закріплення знань. Такий

підхід відповідає вимогам гуманістичної педагогіки та відображає сучасні тенденції в розвитку методик як у вітчизняній, так і в зарубіжній практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню проблеми використання рольових ігор на уроках іноземної мови присвячені роботи таких дослідників, як Якубовська Л.П., Скляренко Н.К., Бондар С.П. Серед іноземних дослідників це Seymour D., Anderson J., Appel, J та інші. Ці автори активно досліджують питання практичного використання рольових ігор на уроках іноземних мов.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із наявністю значної уваги дослідників та практиків питанню використання ігрових технологій, зокрема рольових ігор на уроках, недостатньо глибоко вивчено вплив такого інтенсивно-інтерактивного методу навчання, як ігрові технології саме на співвідношення особистісного, діяльнісного та комунікативного елементів у професійній компетенції вчителя іноземних мов, а також вплив на учня на заняттях з іноземної мови. Актуальність проблеми використання рольових технологій на уроках іноземної мови пов'язана з тим, що гра, яка використовується під час професійно-орієнтованого навчання будь-якого предмета, дає можливість не тільки удосконалювати вже засвоєні, а й набувати нових знань, оскільки прагнення виграти змушує думати, згадати все пройдене та запам'ятати все нове. Ще однією сприятливою умовою гри є її доступність учням.

Метою статті є розкрити поняття рольової гри, описати її як ефективну форму організації групової роботи на уроках іноземної мови та проаналізувати вплив ігрових технологій, зокрема рольових ігор, на розвиток комунікативних навичок учнів.

Рольова гра у контексті навчання іноземній мові представляє собою ефективний метод організації спільної навчальної діяльності студентів з метою створення умов, які максимально наближені до ситуацій реального спілкування. Цей метод спрямований на формування та розвиток різних мовних навичок та вмінь, включаючи діалогічне та полілогічне мовлення, розширене монологічне висловлювання, а також вміння самостійно висловлювати думки іноземною мовою з використанням відповідної лексики та граматичних структур.

Основою рольової гри є організоване вчителем мовленнєве спілкування учнів на занятті відповідно до розподілених між ними ролей та ігрового сюжетом.

Гра – це одна з форм імітаційного моделювання, в якому відбувається взаємодія партнерів зі спілкування під час імітації умов майбутнього професійної діяльності учнів, при якій учні розвивають чи удосконалюють комунікативні вміння та навички іноземною мовою.

Крім того, рольові ігри, використані на заняттях іноземної мови, мають важливе психологічне значення. Вони допомагають підготувати учнів до реального спілкування на іноземній мові, активізуючи процеси багаторазового повторення активної лексики та граматичних структур. Ці ігри вчать учнів відбирати відповідні мовні зразки для створення свого мовного висловлювання, як монологічного, так і діалогічного. Під час проведення рольових ігор відбувається моделювання навчальної діяльності учнів у грі, що розширює їхню пізнавальну активність. Учасники вчаться приймати узгоджені рішення у команді. Іншими словами, досягнення цілей рольової гри сприяє комплексному розвитку особистості учня.

Використання ігор на заняттях з іноземної мови спонукає учнів виявляти більшу зацікавленість у вивченні мови і підвищує ефективність їхнього навчання у мовленні на іноземній мові. У процесі гри учні відчувають бажання висловити свої думки, задати питання, уточнити деталі, обговорити свої ідеї з іншими учасниками гри [2, с. 64; 73].

В рамках гри учні-співрозмовники мають рівні можливості, що сприяє зняттю традиційного бар'єру між учнями та вчителем, який існує на стандартних заняттях. Навіть учні, які не впевнені в своїх знаннях, виявляють активну участь у спілкуванні, щоб подолати свій внутрішній бар'єр невпевненості. Впевнені у собі учні проявляють велику ініціативу, але й менш впевнені учні також намагаються активно брати участь у спілкуванні.

Під час гри учні навчаються різним аспектам мовного спілкування, таким як початок розмови, висловлення власної думки, вміння вступати в діалог, підтримувати або спростовувати думку співрозмовника, уважно слухати його, ставити уточнюючі або цікаві питання тощо.

Найцікавішими співрозмовниками у грі є ті учні, які максимально використовують тематичну лексику та активні граматичні структури, які найбільш чітко розпізнають задану ситуацію або можуть змінювати ситуацію, в якій знаходяться співрозмовники, які можуть взяти до уваги ту інформацію, яка вже відома їм (із ситуації, з особистого життєвого досвіду) та вибрати ті лінгвістичні засоби, які будуть найбільш необхідні для даної теми спілкування [3, с. 277].

У рольових іграх навчальний час цілком відводиться для практики іншомовного спілкування, де всі учасники виявляють максимальну активність з метою адекватного сприйняття та запам'ятовування висловлювань інших учасників гри, а також уміння відтворити їх у контексті власних мовленнєвих висловлювань та ситуацій спілкування.

Основним завданням викладача є раціональна підготовка до проведення рольової гри шляхом ретельного розподілу ролей серед учасників

з урахуванням їхнього рівня володіння усною іноземною мовою та знання необхідної лексики та граматичних конструкцій. Під час розподілу ролей викладач докладно пояснює та описує кожну роль для учня, надаючи детальну інформацію про характер та обставини життя людини, яку учень має втілити, при цьому опис ролі може бути достатньо стислим для сприяння розвитку творчого мислення учасника.

Важливою умовою є приваблива для учнів тематика гри, оскільки лише за цієї умови мовне спілкування між учасниками буде природним та переконливим [3, с. 284–285].

У сприятливій та доброзичливій атмосфері на занятті, де панує повне взаєморозуміння між викладачем та учнями, спостерігається активізація ініціативи учнів та збільшення їхнього почуття задоволеності від активної участі у рольовій грі.

Важливо зауважити, що роль викладача в рольовій грі відрізняється від його ролі у традиційному навчальному процесі. Викладач, як учасник гри нарівні з учнями, не втручається в хід гри, але керує процесом спілкування та вносить необхідні корективи за потреби. Під час рольової гри важливо враховувати, що викладачу не слід виправляти мовні помилки учнів, щоб не переривати спілкування. Замість цього він може записувати найбільш типові помилки для подальшого коригування на наступних заняттях. При обговоренні гри на наступному занятті важливо бути максимально тактовним, щоб стимулювати активність учнів під час проведення наступної рольової гри. Перш ніж вказувати на недоліки, обговорюються вдалі моменти у спілкуванні.

Рольова гра виявляється ефективним методом навчання іноземної мови, лише за умови, що викладач правильно встановить доцільну тривалість мовного спілкування. Сюжети у таких іграх можуть мати значну різноманітність, проте, як правило, вони фокусуються на різноманітній діяльності та взаємини між особами у суспільстві. Сам процес рольової гри захоплює учнів, оскільки дозволяє кожному учаснику активно взяти участь у іноземному спілкуванні. Приймаючи участь у грі, учні фактично застосовують набуті знання, вміння та навички у мовленнєвій практиці іноземною мовою у різних мовних ситуаціях повсякденного спілкування [1, с. 110–112].

У ході рольових ігор спостерігається розвиток міжособистісних відносин у групі учнів, що сприяє стимулюванню їхньої мотивації до вивчення іноземної мови та збудженню бажання спілкуватися нею. Крім того, проведення рольових ігор сприяє формуванню та розвитку різноманітних особистісних якостей учнів, таких як толерантність, взаємодопомога, активність, готовність до участі у різних ситуаціях спілкування, креативність, самостійність, здатність висловлювати власну думку,

ініціативність та здатність знаходити оптимальні рішення проблем, що виникають у процесі спілкування.

Рольова гра є формою навчальної діяльності, що сприяє розвитку іноземних навичок та вмінь учнів, включаючи володіння лексичним та граматичним матеріалом, а також створює умови для інтенсивного міжкультурного спілкування учасників у різних повсякденних ситуаціях. Гра дозволяє учням відігравати ролі інших осіб та оцінювати власні дії у контексті спілкування. Вона спонукає учнів до прогнозування мовної поведінки, контролювання власних дій та об'єктивної оцінки поведінки інших учасників [4, с. 64–65; 71; 73].

У ході рольових ігор спостерігається формування та розвиток навичок установлення міжособистісних контактів, правильного сприйняття та оцінювання співрозмовника з урахуванням його особистісних якостей, а також вироблення стратегій та тактик спілкування, включаючи вибір найбільш підходящих лінгвістичних форм та засобів.

Окрім цього, важливим елементом комунікативного методу є використання прийомів драматизації та ігрового моделювання, що мотивують студентів до симулятивного або наслідувального спілкування у навчальному процесі. Такі прийоми дозволяють ефективно впливати на комунікативні здібності учнів та забезпечують їм можливість практикувати іноземну мову в аутентичних ситуаціях спілкування, сприяючи при цьому збагаченню мовної практики та підвищенню рівня володіння мовою.

Для рольових ігор характерне створення умов, що максимально наближені до умов реального спілкування, а саме: моделювання ситуації спілкування, розподіл ролей, постановка задачі, що викликає інтелектуальну скруту або стан емоційної напруги, та вимога її вирішення.

Прийоми драматизації реалізуються в уявних ситуаціях (завданнях *т і п a simulation*), сценаріях (*scenarior*), в різних навчальних іграх (*language games*), і безпосередньо у рольових іграх.

Як зазначають дослідники, прийоми драматизації можуть бути ефективно використані у наступних випадках:

- 1) для розвитку слухо-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок;
- 2) для розвитку та вдосконалення усно-мовленнєвих умінь у рольових іграх;
- 3) для «пожвавлення» матеріалів, зокрема діалогів, використовуваних у підручниках та навчальних посібниках [3, с. 281–283].

Перед розглядом відмінностей між описаними вище прийомами наведемо визначення ключових понять драматизації як виду навчальних завдань, а саме понять «рольова ситуація» та «роль»: рольова ситуація – «навчальна мовна ситуація, у якій учні виконують ролі учасників реальних

ситуацій», роль – це «стійкий комплекс форм поведінки, що відповідає певній функції людини в соціальних відносинах (міжособистісні, політичні, економічні, професійні. Людина, вступаючи в ці відносини, є носієм різних ролей (учень, покупець, виборець)» [3, с. 285].

Отже, драматизація може бути реалізована в навчальних іграх, сценаріях, уявних ситуаціях, рольових іграх. Нижче представимо відмінності зазначених видів завдань на практиці.

1. Навчальні ігри можуть бути використані на всіх можливих етапах процесу навчання та уроку як його структурної одиниці. Як укладі прикладу навчальної гри з елементами драматизації рівнів B1/B2 (тобто *intermediate / upper-intermediate*) на початку уроку (*warm-up activity*) у рамках теми «*Travelling*» може бути використана гра *Ten Things*.

В межах цієї гри учнів розподіляють на дві команди, а вчитель моделює ситуацію, де обидві команди мають придумати список речей, які вони візьмуть із собою на борт літака. При чому існує певна умова:

Things that: come in pairs, can fly, float on water, moving fast, you keep cold, are symmetrical, make a lot of noise.

Перемагає команда, яка першою завершить свій список.

2. Сценарії – це «мовленнєва взаємодія учнів, які виконують різні ролі з метою реалізації власних програм поведінки в рамках заданої ситуації спілкування».

Особливостями сценарію є взаємодоповнюваність ролей, наявність певної проблеми, можлива інтерпретація ролі/ролей, «інформаційна нерівновага», в якій кожен учасник має в своєму розпорядженні частину загальної інформації, що відома лише йому одному.

3. Уявна ситуація – це «наслідувальне, вигадане і розігране відтворення міжособистісних контактів, організоване навколо проблемної ситуації».

Особливостями уявної ситуації є: можлива підтримка рольової взаємодії протягом декількох епізодів; значна кількість учасників; відсутність інтерпретації; конфлікт між точками зору учасників, ухвалення певних рішень.

4. Рольова гра – це «вправа, в якій учні, виконуючи поперемінно різні соціальні та психологічні ролі, засвоюють спілкування в межах соціального контакту та в умовах, максимально близьких до умов реального спілкування».

Рольові ігри відрізняються наступними характеристиками:

– Суворо розпоряджена рольова поведінка, яка може супроводжуватися підказкою мовних засобів.

– Акцент зроблений на моделюванні мовних висловлювань, які відповідають контексту заданої ситуації спілкування.

– Імітаційний характер (рольові ігри менш творчі порівняно зі сценаріями) [2, с. 74–75; 83].

Висновки. Отже, навчальні ігри є сильним мотивуючим фактором у процесі навчання іноземної мови. Гра допомагає закріпленню мовних явищ у пам'яті, підтримці інтересу та активності учнів, виникненню бажання в учнів спілкуватися іноземною мовою. Гра мотивує учнів, чекає від кожного з них активності, включення до спільної діяльності. Учасники отримують задоволення від свідомості того, що вони можуть спілкуватися іноземною мовою не тільки у навчальних, але й в змодельованих ситуаціях, що наближені до реального життя.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Almond M. *Teaching English with Drama*. Pavilion Publishing and Media Ltd, 2023. 113 p.
2. Anderson J. *Role Plays for Today: Activities to Get Students Speaking*. Delta publishing, 2006. 98 p.
3. Appel, J. Language teaching in performance. *International Journal of Applied Linguistics*, 17(3), pp. 277–293.
4. Hughes J. *ETpedia. 1,000 ideas for English language teachers*, 2014. 187 p.